

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף ד'

התבאר בגמרא שמה שנחלקו רבי וחכמים האם דיני ממונות בשלושה דיינים או בחמישה דיינים, זה מחלוקת האם הלשון "ירשיעון" שנאמרה בפסוק משמעותה ב' דיינים או דיין אחד, שלדעת רבי כיון שקוראים את הפסוק "ירשיעון" משמעותו ב' דיינים, אך לדעת חכמים אף שקוראים את הפסוק "ירשיעון" הוא נכתב בתורה חסר "ירשיען" ולכן משמעותו רק דיין אחד ולא שניים.

ורואים שלדעת רבי הולכים אחרי המקרא, וכלומר האופן שבו קוראים את הפסוק, אך לדעת חכמים הולכים אחרי המסורת, וכלומר האופן שבו נכתב הפסוק בתורה.

ואמר רב יצחק בר יוסף בשם ר' יוחנן שרבי, ורבי יהודה בן רועץ, ובית שמאי, ורבי שמעון, ור' עקיבא, סוברים שיש אם למקרא, וכלומר שהולכים אחרי המקרא דהיינו כיצד קוראים את הפסוק, ולא אחרי המסורת, וכלומר כיצד הוא נכתב בתורה.

דעת רבי מצינו כאן בבבלייתא שרבי לומד שכיון שקוראים את הפסוק "ירשיעון", הכוונה לשני דיינים, אף שנכתב בתורה "ירשיען", ולכן צריך בדיני ממונות חמישה דיינים.

ודעת ר' יהודה בן רועץ מצינו בבבלייתא ששאלו תלמידים את ר' יהודה בן רועץ על מה שנאמר בפסוק שאשה שילדה נקיבה "וטמאה שבעיים כנדתה", שאולי נקרא את הפסוק וטמאה שבעים וכלומר שבעים יום ולא שבעיים.

והשיב להם שלא יתכן לבאר כך כי ימי הטהרה של הזכר ל"ג ושל הנקבה ס"ו, וכפי שימי הטהרה של הנקבה כפולים מימי הטהרה של הזכר, כך ימי הטמאה של הנקבה הם שבעים כי הם כפולים מימי הטמאה של הזכר שהוא שבוע אחד.

ולאחר שיצאו תלמידיו של ר"י בן רועץ, חזר וקרא להם ואמר להם שאינם זקוקים לביאור זה, כי למעשה קוראים את הפסוק "וטמאה שבעיים" והולכים אחרי המקרא, ולכן וודאי שהכוונה לשבעים.

ודעת בית שמאי מצינו לגבי חילוקי הדינים בין הקורבנות בדיני זריקת הדם, שישנם קורבנות שאת דמם זורקים בשני מתנות שהן ארבע, וכלומר שזריקת הדם על המזבח היא בב' קרנות באופן שהדם יגיע לד' צדדי המזבח, וישנם שצריך ליתן אותם ד' מתנות על ד' קרנות.

והתבאר במשנה שלדעת בית שמאי כל המתנות שצריכות להינתן על מזבח החיצון, אפילו אם צריך לתת אותם ב' מתנות שהן ד', אם נתנן במתנה אחת כיפר. אבל בקרבן חטאת שצריך ד' מתנות על ד' קרנות, אם נתן מתנה אחת לא כיפר, וצריך לתת לכל הפחות שתי מתנות. אך לדעת בית הלל אף חטאת שנתן ממנה מתנה אחת על המזבח כיפר.

וביאר שם רב הונא שבזה נחלקו בית שמאי ובית הלל, האם הולכים אחרי המקרא או אחרי המסורת שנאמר בפסוק שלושה פעמים "את המילה "קרנות", פעם אחת בכתוב מלא "קרנות" ופעמים בכתוב חסר "קרנת", ולדעת בית שמאי הולכים אחרי המקרא, וכיון שלשון הקריאה של כל אחד מהם היא "קרנות" משמעות כל אחת מהם היא ב' קרנות, כך שנאמרו סך הכל בפסוק שישה קרנות, ד' כדי ללמוד שצריך מעיקר הדין ד' מתנות על ד' קרנות, ועוד שניים כדי ללמד שהם מעכבות את הכפרה, ולכן אם נתן שני מתנות יצא, אבל אם נתן פחות מכאן לא יצא.

אבל דעת בית הלל שהולכים אחרי המסורת, ואם כך פעם אחת נכתב בפסוק "קרנות", אך עוד פעמיים נכתב בפסוק "קרנת", ואף שקוראים את זה בלשון קרנות, הולכים אחרי המסורת, ולא אחרי המקרא, ולכן יש כאן רק ד' קרנות ולא שישה. וממילא לומדים בית הלל, שג' מתנות צריך מעיקר הדין למצווה, אבל אחת מעכבת את הכפרה, וצריך אותה לכפרה, ואם לא נתן אותה לא כיפר.

ושואלת הגמרא מדוע לדעת בית הלל לא לומדים מד' הקרנות שנאמרו שכולם נצרכים רק מעיקר הדין, אבל למעשה כיפר אפילו אם לא נתן שום מתנה, ועונה הגמרא שלא מצינו בשום מקום כפרה בלא זריקה.

ודעת רבי שמעון מצינו לגבי הלכות סוכה, שנאמר בבבלייתא שלדעת חכמים הבונה סוכה צריך שיהיו בה שני דפנות כהלכתן והשלישית מספיק שתהיה אפילו טפח, אך לדעת רבי שמעון צריך שיהיו ג' דפנות כהלכתן והרביעית שתהיה אפילו טפח.

והתבאר שם בגמרא שנחלקו רבי שמעון וחכמים האם הולכים אחרי המקרא או אחרי המסורת, שנאמר בפסוקים לגבי סוכה שלושה פעמים את המילה "סוכות", פעמים בכתב חסר "בסוכת" ופעם אחת בכתב מלא "בסוכות".

וממילא לדעת חכמים שהולכים אחרי המסורת, מהפסוקים משמע ד' מחיצות, שניים מהמילה "בסוכות" ואחת מכל אחת מהמילים "בסוכת", אלא שמהפסוק הראשון אין דורשים ממנו, **ולכן** נשארו ג' מחיצות, ששניים נצרכים כהלכתן, ועל השלישית נאמרה הלכה למשה מסיני שמספיק טפח.

אמנם לדעת רבי שמעון שהולכים אחרי המקרא, המשמעות של שלושה פעמים המילה "סוכות", היא שישה מחיצות, אמנם את הפסוק הראשון אין דורשים, ולכן נשארו ד' מחיצות, שלושה כהלכתן, ועל **הרביעית** נאמרה הלכה למשה מסיני שמספיק טפח.

ודעת רבי עקיבא מצינו בברייתא לגבי דם המטמא באוהל, שנאמר בברייתא שלדעת רבי עקיבא לא רק רביעית דם שיצאה ממת אחד מטמאת באוהל, אלא אף רביעית דם שיצאה משני מתים מטמאת באהל שנאמר "על כל נפשות מת לא יבא" ונפשות משמע שתי נפשות, ומת משמע שיעור אחד של רביעית. אך לדעת חכמים כיון שהמילה "נפשות" כתובה בכתב חסר משמעותה מת אחד ולא שניים.

עמוד ב'

והקשה רב אחא בר יעקב על ר' יצחק בר יוסף שלא יתכן שיש מי שסובר שלא הולכים אחרי המקרא שהרי את הדין של הלכות בשר בחלב לומדים מהמקרא, ולא מצינו מי שיחלוק על כך.

ששינו בברייתא על הפסוק "לא תבשל גדי בחלב עמו", שלא יתכן לבאר שהכוונה שאסור לבשל גדי בחלב אמו, ואלא וודאי שהכוונה בחלב אמו, כיון שהולכים אחרי המקרא, וקוראים את הפסוק "לא תבשל גבי בחלב אמו".

ולכן מבארת הגמרא את כל המחלוקות שהובאו לעיל באופן אחר, ובאמת אף לדעת החולקים הולכים אחרי המקרא ולא אחר המסורת אלא שבכל אחד מהם יש טעם אחר למה נחלקו.

שהסיבה שרבי סובר שצריך חמישה דיינים זה כיוון שלדעתו מה שנאמר בפסוק "אשר ירשיעון אלוקים" משמע שחוץ מהדיינים שנאמרו בפסוק "עד האלהים יבוא דבר שניהם" יהיו כאן עוד שני דיינים נוספים, וממילא צריך חמשה דיינים כי בד' אין בית דין שקול. אבל לדעת חכמים "אשר ירשיעון אלוהים" הכוונה לשני הדיינים שלומדים ממה שכתוב פעמיים לשון "אלהים", אבל לא שמכל פסוק משמע שני דיינים. אלא הפסוק מדבר על הדיינים שנלמדו בשני הפסוקים, ולכן מספיק ג' דיינים.

ומה שהביאה הגמרא שאמר ר"י בן רועץ שהולכים אחרי המקרא ולכן נקבה טמאה רק שבועיים, באמת לא מצינו מי שנחלק עליו בזה.

ומה שנחלקו בית הלל על בית שמאי ואמרו שמספיק מתנה אחת אפילו שנאמר בפסוק ד' קרנות, זה לא כי הם סוברים שיש אם למסורת, אלא מטעם אחר, שהם סוברים שלומדים ממה שנאמר בפסוק שלושה פעמים "וכפר" שאפילו אם נתן מתנה אחת כיפר. וכפי שמצינו בברייתא שנאמר בפסוק שלושה פעמים "וכפר" כדי שלא נלמד ממקום אחר שיש אופנים שלא כיפר בהם.

ומפרטת הברייתא שהיה צד בתחילה לומר שבלא הפסוקים היינו אומרים קל וחומר שנאמרה המילה "דמים" לגבי חטאת העוף ונאמר קודם לכן לגבי חטאת בהמה, והדין הוא שבחטאת העוף הכהן נותן את הדם במתנה אחת על המזבח ומכפר, ולכן היינו לומדים בקל וחומר שאף בחטאת בהמה אם נתן במתנה אחת כיפר.

אלא שדוחה הברייתא שלא היינו לומדים מחטאת העוף אלא מדמים של חטאות הפנימיות שמזים בהם בתוך ההיכל, שבהם כל מתנה מעכבת, ולכן היינו אומרים שחטאת שחסר בה אפילו מתנה אחת מעכבת.

ומנסה הברייתא לומר שיותר נראה להשוות את חטאת הבהמה לחטאת העוף כי שניהם נעשים בחוץ וכלומר בעזרה, ולא להשוות לחטאת פנימית שנעשית בהיכל. **ודוחה הברייתא** ואמרת שעדיף ללמוד חטאת שמזים בה בד' קרנות מחטאת פנימית שמזים בה בד' קרנות, ולא מחטאת העוף שמזים בה רק פעם אחת. (ועי' בזה ביאור נוסף ברשב"ם).

ולכן היה צריך ללמוד מכאן שכל המתנות מעכבות, אלא שנאמר בפסוק שלושה פעמים וכפר כדי ללמד שאינם מעכבות, שמה"וכפר" הראשון לומדים שכיפר אף שלא נתן אלא שלשה ומה"כיפר" השני לומדים שכיפר אף על פי שלא נתן אלא שתיים, ומהשלישי לומדים שכיפר אף שלא נתן אלא מתנה אחת.

ומה שמצינו שנחלקו רבי שמעון וחכמים האם צריך ב' דפנות כהלכתן ושלישית טפח, או ג' כהלכתן ורביעית טפח, זה לא מפני שנחלקו האם יש אם למקרא או למסורת, אלא מפני שלדעת רבי שמעון לא צריך ללמוד מהפסוק גם את הסכך, וממילא יש כאן ד' מחיצות, שלושה כהלכתן ורביעית טפח, אך לדעת חכמים צריך ללמוד מהפסוקים גם לסכך, ולכן נשאר רק ג' מחיצות, שלושה כהלכתן והרביעית טפח.

ומה שנחלקו רבי עקיבא וחכמים האם רביעית דם שיצאה משני מתים מטמאת באהל, זה כיון שנאמר "ועל כל נפשות מת לא יבוא" ולדעת רבי עקיבא משמע ב' נפשות ושיעור אחד, אך לדעת חכמים "נפשות" הכוונה לנפשות המתים, שלא ישהה באוהל עם רביעית דם ממת אחד מאותם הנפשות.

אך שואלת הגמרא על רב אחא בר יעקב, שאמר שלדעת כולם יש אם למקרא, שהרי כן מצינו מחלוקת האם הולכים אחרי המקרא או אחרי המסורת, ששינו בברייתא שנאמר בפסוקים שלושה פעמים המילה "לטטפות" פעמיים בכתוב חסר "לטטפות" ופעם אחת בכתוב מלא "לטטפות" וסך הכל משמע ארבע, ולדעת רבי ישמעאל מכאן לומדים שתפילין של ראש צריכים ד' בתים.

אך לדעת רבי עקיבא לומדים שתפילין צריכים ד' בתים מהמילה לטטפות עצמה כיון שהמילה טט במקום הנקרא כתפי הכוונה לשתיים, והמילה פת באפריקי משמעותה שתיים, וממילא לומדים מכאן לד' בתים.

ולכן אומרת הגמרא שבאמת יש מחלוקת האם יש אם למקרא או למסורת, אלא שכל המחלוקת היא במקום שהמסורת שונה מהמקרה, אבל בפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו" שמהמסורת אין הכרח האם הכוונה לחלב או לחלב, לדעת כולם לומדים מהמקרא שהכוונה לחלב.

ושואלת הגמרא שהרי מצינו מחלוקת האם יש אם למקרא או למסורת אפילו בפסוק שמהמסורת אין הכרח למה הכוונה. ששינו בברייתא שאמר יוחנן בן דהבאי בשם רבי יהודה בן תימא שאדם שסומא באחת מעיניו פטור מעולת ראייה שצריך להקריב כל מי שעולה לרגל לירושלים, כיון שנאמר בפסוק "יראה כל זכורך", ומשמע שכדרך שבא לראות כך בא לראות הוא על ידי השכינה, וכפי שהקב"ה רואהו כשהוא שלם כשבא להראות, כך החיוב לראות צריך לראות בשתי עיניו. וכלומר שהחיוב להקריב עולת ראייה הוא רק לאדם הרואה בשתי עיניו.

ולכן אומרת הגמרא שבאמת אפילו בפסוק שמהמסורת אין הכרח למה הכוונה, יש מחלוקת האם הולכים אחרי המקרא או המסורת, אלא שלמרות זאת לא נחלקו לגבי הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו" ושם לדעת כולם הכוונה לחלב כיון שנאמר בתורה "לא תבשל", ובשר בחלב זה דרך בישול, אבל בשר בחלב אין זה בישול אלא טיגון, ולכן מוכרח מהפסוק שהכוונה לחלב.

